

Colonel parașutist în rezervă, absolvent al Academiei de Înalte Studii Militare București (1994), al Facultății de Istorie a Universității București (2002), doctor în științe militare și informații, lector universitar asociat la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, membru asociat al Diviziei de Istoria Științei din cadrul Comitetului Român de Istoria și Filozofia Științei și Tehnicii al Academiei Române, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România/UZPR. Domenii de preocupare: istoria militară, istoria parașutismului românesc și mondial, istoria intelligence-ului, monumente istorice. Cărți publicate: *Salt în istorie. Parașutiștii din România în timpul celui de-al doilea război mondial*, București, 2003; *Trupele aeropurtate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*, București, 2006; *Parașutismul militar în România – tradiție și actualitate – 1941–2008*, București, 2008; *Eroii învinși ai revoluției*, București, 2009; *Eroi ai nimănui – agenți parașutați în România în timpul și după cel de-al Doilea Război Mondial*, București, 2010; *Căpitanul parașutist Mihail Țanțu – faptele, mărturisirea și osânda unui cavalier*, București, 2015; *Prin Buzăul istoric. Locuri, fapte, personalități*, Buzău, 2016; *Informații și operații speciale în confruntările militare*, Sibiu, 2018; *Cuvinte de serviciu – editoriale 2009–2017*, București, 2018; *Buzău – orașul aviației și parașutismului militar românesc*, Buzău, 2019 (coautor); *Parașutiștii, între mirajul legendelor și memoria documentelor – studii, documente, evocări, mărturii*, București, 2021.

Mircea TĂNASE

ALEXANDRU MARGHILOMAN ȘI ALEXANDRU AVERESCU ÎN ECUAȚIA FĂURIRII ROMÂNIEI MARI

Semnarea Tratatului de Pace cu Puterile Centrale

După ce în vara anului 1917 România re-purtase marile victorii pe frontul de est al Primului Război Mondial (Mărăști, Mărășești, Oituz) și ar fi trebuit să valorifice la maxim, alături de aliați și, desigur, și în folos propriu, acest avantaj strategic, se vedea acum, din păcate, abandonată de aliații care o convinseseră să intre în război de partea Antantei.

La 5 decembrie 1917, pe fondul declanșării revoluției bolșevice în Rusia și degringoladei generate de aceasta în interiorul armatei țariste, s-a semnat la Brest-Litovsk armistițiul inițial ruso/sovieto-german. În această situație, la începutul anului 1918, sub presiunea Puterilor Centrale, România a fost obligată să semneze și ea un Tratat de pace cu Puterile Centrale, altfel riscând dezintegrarea și chiar dispariția ca stat. Semnarea acestui Tratat de Pace, dureros și greu de suportat, dar pentru acel moment, mai mult decât obligatoriu, se dovedea a fi, desigur, un imperativ național, pe care liderii politici ai

vremii l-au înțeles și l-au acceptat, chiar dacă el impunea, de pe pozițiile de forță ale Puterilor Centrale, importante cedări teritoriale strategice, demobilizarea inițială a opt divizii, ulterior a întregii armate române, retragerea misiunilor militare ale Antantei din România și chiar înlăturarea dinastiei de Hohenzollern de pe tronul României. Șeful guvernului liberal, Ion I.C. Brătianu, desi susținea semnarea păcii, dar nedorind ca prin aceasta să compromită viitorul politic, a demisionat la 26 ianuarie/8 februarie 1918 și l-a sfătuit pe regele Ferdinand să-l desemneze inițial ca prim-ministru pe generalul Alexandru Averescu, în speranța că acesta va negocia cu inamicul cu „mâna pe sabie”. O altă variantă sugerată suveranului a fost ca pacea să fie semnată de Alexandru Marghiloman, care ar fi avut, în acele momente, mai mare credibilitate în ochii ocupantului german, sperându-se astfel la îmbunătățirea condițiilor de pace.

La 20 ianuarie/11 februarie 1918 regele Ferdinand l-a desemnat pe generalul Alexandru Averescu, comandantul Armatei a II-a române

și artizanul victoriei de la Mărăști din vara anului 1917, cu formarea unui nou guvern.

La 18 februarie/3 martie 1918 s-a semnat Pacea de la Brest-Litovsk între Rusia (de acum sovietică) și Germania, ceea ce a pus România într-o situație extrem de dificilă, astfel că, două zile mai târziu, Constantin Argentoianu, ministru de justiție în guvernul Averescu, a semnat la Buftea, în numele României, un acord de prelungire a armistițiului cu încă 14 zile și preliminariile Tratatului de Pace. În condițiile în care Puterile Centrale și-au sporit presiunile și au înăspriț condițiile păcii, generalul Averescu le-a considerat inacceptabile și și-a prezentat demisia. Regele Ferdinand I-a chemat la Iași pe Alexandru Marghiloman și l-a desemnat, la 5/18 martie 1918, cu formarea unui nou guvern și semnarea păcii cu Puterile Centrale.

Personalitate marcantă a vieții politice românești de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, născut la Buzău la 27 ianuarie 1854, Alexandru Marghiloman se declarase pentru neutralitatea României la începutul Primului Război Mondial, nefiind de acord cu intrarea noastră în război alături de Antanta, din care făcea parte și Rusia. În final, a optat pentru intrarea în război alături de Germania și Austro-Ungaria, crezând în forța militară a Germaniei și fiind sigur de victoria acesteia. Regele Ferdinand I-a respectat această opțiune și, deși a decis intrarea României în război alături de Antanta, i-a dat lui Marghiloman greua misiune de a rămâne în teritoriul ocupat, alături de alți oameni politici cunoscuți pentru simpatiile lor față de Puterile Centrale (P.P. Carp, Titu Maiorescu, C. Stere și alții), ca o rezervă pentru situația în care acțiunea alături de Antanta s-ar fi încheiat cu un eșec. Conștient de această grea misiune, Marghiloman a rămas astfel la București, ca rezervă politică a regelui Ferdinand, asumându-și cu bună știință riscul de a fi împotriva curentului general și a se autocondamna politic.

După desemnarea sa ca prim-ministru al României, Alexandru Marghiloman a continuat tratativele de pace cu Puterile Centrale și a semnat, la 24 aprilie/7 mai 1918, Tratatul de Pace de la București. Cele 31 de articole ale tratatului

Alexandru Averescu

cuprindeau prevederi militare, economice și teritoriale împovărătoare pentru poporul român. Din păcate însă, în acel moment greu al istoriei, era singura soluție pentru păstrarea ființei naționale a statului român. Iar după cum consemna mai târziu Marghiloman, semnarea tratatului a fost „ceasul cel mai amar al vieții mele” [1, p. 50]. În schimb, pentru țară, „în pofida pierderilor grele suferite, a prevederilor inechitabile, pacea de la București a fost un act de salvare națională, care a permis reluarea ofensivei militare împotriva Puterilor Centrale, când condițiile redeveneau favorabile” [2, p. 318]. Tratatul de Pace nu a fost însă ratificat și de regele Ferdinand, care a apreciat că între timp situația pe front se schimbase în favoarea Antantei, care întorsese frontul apusean și se aștepta să fie reluată ofensiva în Balcani. Astfel, României i se înlesnea și drumul unirii cu Bucovina și Transilvania.

Problema Unirii Basarabiei cu România

La intrarea României în Primul Război Mondial, alături de țările Antantei, scopul propus și promisiunile primite din partea noilor aliați au fost reprimirea Transilvaniei și a

Alexandru Marghiloman

Bucovinei, părți ale Imperiului Austro-Ungar. Redobândirea Basarabiei, deși la fel de mult dorită, dar aflată sub stăpânirea Rusiei, ieșea pentru moment din discuție. Desigur, nu i se putea pretinde atunci Rusiei țariste, acest nou aliat, nedorit, dar impus de conjunctura istorică, să consimtă la cedări teritoriale. Dimpotrivă, în planurile lui – fapt dovedit la scurtă vreme – era ajungerea la Strâmțori, prin anexarea unei fâșii din teritoriul Dobrogei românești!

Relativ la unirea cu Basarabia, în scurta perioadă cât a condus guvernul român, generalul Alexandru Averescu a avut o poziție prudentă, considerând că Rusia – bulversată de uraganul bolșevic – trece doar temporar printr-o eclipsă de putere, iar România era obligată deocamdată la o atitudine rezervată. Totuși, ceea ce se pare că a atârnat cel mai mult în balanța deciziilor lui Averescu a fost convingerea sa că Basarabia era, la acel moment, „contaminată de bolșevism”, iar alipirea ei la România regală ar fi constituit o reală primejdie. În viziunea sa, reunirea cu teritoriul românesc dintre Prut și Nistru putea fi pusă în discuție mai târziu, printr-o înțelegere cu imperiul de la răsărit. Astfel, această prudență exagerată și, după cum a apreciat istoricul Petre Otu, „preocuparea deosebită pentru aspectul legal al problemei l-a privat pe Averescu de a fi intrat în istorie ca unificator al Basarabiei, provincia sa natală” [3, p. 230].

În schimb, noul prim-ministru, Alexandru Marghiloman, nu s-a mai formalizat în calcule și previziuni politice atât de laborioase și sceptice. Pe baza creșterii puternice a curentului unionist, amplificată, desigur, și de pericolul din ce în ce mai crescut al amenințării la care era supusă Basarabia de bandele de militari ruși bolșevizați și scăpați de sub comandă, în retragerea lor haotică și devastatoare de pe frontul românesc, dar și de amenințarea alipirii forțate la o Ucraină renăscută acum din cenușa fostului Imperiu Țarist și cu pretenții teritoriale din ce în ce mai mari, Marghiloman a fost invitat și, în fruntea unei puternice delegații române, s-a deplasat la Chișinău. După mai multe discuții cu membrii guvernului basarabean, cu capii bisericii ortodoxe române din Basarabia și cu șefii de comunități, în după-amiaza zilei de 27 martie/9 aprilie delegația română a fost primită în Sfatul Țării, de la tribuna căruia primul-ministru român a expus punctul de vedere al guvernului de la București, „care ar dori ca, menținându-se libertățile locale și obiceiurile pământului, să nu fie nici o discordanță cu ideea constituțională de Stat unitar român” [4, p. 212-215]. Mesajul său a fost salutat călduros, cu ovații, de către membrii Sfatului Țării, iar după ce dezbaterile au luat sfârșit, delegația română a fost invitată să ia cunoștință de rezultatul deliberărilor. Președintele adunării, Ion Inculeț, a anunțat că 86 membri ai Sfatului au votat pentru unirea Basarabiei cu România, trei au fost contra, iar 36 s-au abținut. De la tribuna Sfatului Țării de la Chișinău, Alexandru Marghiloman, „în numele poporului român și al Regelui lui, M.S. Regele Ferdinand I, a declarat că ia act de votul Quasi unanim al Sfatului și proclamă Basarabia unită cu România de aici înainte una și nedespărțită. Toată asistența în picioare strigă: Trăiască România! Trăiască Regele Ferdinand! Trăiască Regina Maria! [5, p. 212-215].

La 23 decembrie 1918, când s-a celebrat împlinirea unui an de la despărțirea Basarabiei de Rusia (declarația de autonomie), la Chișinău au avut loc ample manifestații, iar la București Alexandru Marghiloman a salutat de la tribuna Parlamentului român declarația lui Charles

Wopicka, ministrul american în România, susținerea năzuințelor naționale ale tuturor românilor: „Nu poate fi nimic mai fericit pentru noi românii, decât a vedea, că în orice direcție se îndreaptă privirile noastre, faptul măreț al unirii Basarabiei cu România nu mai este contestat de nici o grupare din Europa. [...] Acum, când un glas atât de autorizat ca cel al ministrului Statelor Unite, declară formal, că năzuințele României și în această direcție sunt cu totul aprobate și susținute de Aliați, nu poate fi situație mai fericită pentru România decât de a vedea că alipirea României răsăritene de România este azi un punct dobândit pentru toată lumea. [...] Să nu se uite că și Bucovina, și nordul Basarabiei sunt obiectiv de veghe continuă pentru noi și că dincolo, deja astăzi românii știu că România liberă și organizată, de aici, le întinde brațele ei ocrotitoare. Nu pot încheia, domnii mei, decât rugând pe fiecare dintre dvs. și cu aceasta rugând pe toată lumea, să aibă încredere și să știe că nu este muncă, nu este sacrificiu pe care să nu fim capabili să-l îndeplinim, când este vorba de interesele naționale ca și cele obștești” [6, p. 1013].

Acesta a fost ultimul discurs parlamentar al lui Alexandru Marghiloman în calitate de prim-ministru. Redutabilul debator a părăsit scena politică nu fără a se fi dueltat, elegant, dar convingător, cu toți detractorii săi, cei care acum reveniseră în prim-planul politicii românești și, încercând să-și aroge meritele făuririi României Mari, l-au acuzat, în chipul cel mai dur, și de multe ori nefondat, de toate neîmplinirile și păcatele guvernării sale. Uitaseră, deliberat desigur, că ei făcuseră pasul în spate, aruncându-l în arenă, la sacrificiu, iar acum îl denigrau cu nonșalanță. Dar, ca întotdeauna, interesul politic a primat în fața onestității...

La solicitarea Antantei, având în vedere iminenta ofensivă aliată pe frontul dunărean și înfrângerea Puterilor Centrale, România a reintrat în război și, la sfârșitul acestuia, și-a împlinit ceea ce-și propusese inițial, făurirea României Mari. Doar că, de adată aceasta, alții au fost cei care au primit laurii victoriei!

Recunoștința posterității

La 6 noiembrie 1918 regele Ferdinand a demis guvernul Marghiloman. Astfel, nici Alexandru Averescu și nici Alexandru Marghiloman, cei doi prim-miniștri ai României în, probabil, cele mai grele momente ale existenței sale, nu au fost prezenți la grandioasa intrare în București, pe sub Arcul de Triumf, la 1 decembrie 1918, a familiei regale, însoțită de generalii H.M. Berthelot și Constantin Prezan, și nici la defilarea trupelor române și franceze la statuia lui Mihai Viteazul. Deși își riscaseră viitorul politic încercând să salveze România – atât cât mai rămăsese din ea la acel moment – în speranța unor vremuri mai bune pentru neamul românesc, cei doi artizani ai României Mari au fost „răsplățiți” cu o nemerită ingratitudine!

Totuși, spre deosebire de Alexandru Averescu (desemnat de încă două ori prim-ministru al României (martie 1920 – decembrie 1921 și martie 1926 – iunie 1927)) și ridicat, în octombrie 1930, la rangul de mareșal al României, Alexandru Marghiloman, nu a mai contat ca jucător politic după scoaterea sa brutală din arenă în toamna anului 1918. Activitatea sa politică a intrat într-un accentuat con de umbră, încercând, zadarnic, să revigoreze Partidul Conservator. Confesiunea sa din testament dă însă adevărata dimensiune a marelui om politic: „Am greșit poate mai mult decât socotesc, dar gândul mi-a fost întotdeauna curat și mi-am iubit țara” [7, p. 48-55].

La 10 mai 1925 a trecut în eternitate, la vila sa *Albatros* din Buzău. A fost înmormântat în cavoul familiei din Cimitirul Bellu din București și, chiar dacă regele Ferdinand și primul ministru I.I.C. Brătianu nu au dorit să-i organizeze binemeritele funerarii naționale, înmormântarea lui Alexandru Marghiloman a avut ample și binemeritate ecouri la nivelul întregii țări.

Referințe bibliografice:

1. Mirela Laura Vlăduță, Mirela Laura, Andreica, Victor, *Contribuții la o monografie: Liceul teoretic Alexandru Marghiloman Buzău*, noiembrie 2002.
2. Stan, Constantin I., *Alexandru Marghiloman și pacea de la Buftea-București din 23 aprilie-7 mai 1918*.

În: „România și primul război mondial”, Focșani: Editura Empro, 1998.

3. Otu, Petre, *Mareșalul Alexandru Averescu – militarul, omul politic, legenda*, București: Editura Militară, 2005.

4. *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România 1917–1918. Documente*. Antologie de Ion Calafateanu și Viorica Pompilia Moisuc, Chișinău: Hyperion, 1995.

5. *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România 1917–1918. Documente*. Antologie de Ion Calafateanu și Viorica Pompilia Moisuc, Chișinău: Hyperion, 1995.

6. Marghiloman, Alexandru, *Discursuri parlamentare 1895–1920, Vol. al II-lea 1911–1920*, ediție inedită și postfață de Stelian Neagoie, București: Machiavelli, 2014.

7. Niculescu, Valeriu, Petcu, Gheorghe, *Buzău-Râmnicu Sărat, oameni de ieri, oameni de azi*, Vol. 1, Buzău: Alpha MDN, 1999.

Alexandru Marghiloman și Alexandru Averescu în ecuația făuririi României Mari

Rezumat. Intrarea României în război, în august 1916, de partea Antantei, din care făcea parte și Rusia, deși a generat numeroase controverse și o puternică sciziune a clasei politice românești, s-a dovedit – date fiind rezultatele finale, unele dintre ele nesperate sau chiar intangibile la momentul respectiv – ca fiind cea mai bună alegere. Alexandru Averescu și Alexandru Marghiloman, doi dintre făuritorii României Mari, deși de profesii și opțiuni politice diferite, și-au pus întreaga energie în folosul îndeplinirii idealului național. Dar fiecare a reușit atât cât i-au promis propriile calcule politice și militare și, mai ales, cât au acceptat și au putut să riște pentru viitorul lor și al țării.

Cuvinte-cheie: Primul Război Mondial, Basarabia, unire, ideal național, România Mare.

Alexandru Marghiloman and Alexandru Averescu in the Equation of Making Greater Romania

Abstract. Romania's entry into the war, in August 1916, on the part of the Entente, of which Russia was a part, although it generated numerous controversies and a strong split in the Romanian political class, proved – given the final results, some of them unexpected or even intangible. that moment – as the best choice. Alexandru Averescu and Alexandru Marghiloman, two of the makers of Greater Romania, although of different professions and political options, put all their energy into using the national ideal. But each succeeded as much as his own political and military calculations promised, and especially as they accepted and were able to risk their future and that of the country.

Keywords: World War I, Bessarabia, union, national ideal, Greater Romania.